

**ОГЛЯД СТАНУ ПРИТЯГНЕННЯ  
ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ  
ЗА ОБХІД САНКЦІЙ:  
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

# ОГЛЯД СТАНУ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ОБХІД САНКЦІЙ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

---

Дослідження відображає сучасний стан та основні тенденції в Європі та США щодо обходу санкцій, накладених внаслідок російської агресії та криміналізації таких діянь. Проаналізовано законопроект щодо обходу санкцій в Україні. Окрема увага приділена питанню можливості передачі надходжень, отриманих в процесі притягнення до відповідальності за обхід санкцій на компенсацію шкоди, завданої російською агресією проти України.

Публікація видана аналітичним центром "Інститут законодавчих ідей" в межах проєкту "Компенсація Україні завданих збитків за рахунок агресора".

Ця публікація стала можливою завдяки щедрій підтримці Бюро у справах демократії, прав людини та праці Державного департаменту США. Думки, результати та висновки, викладені в цьому документі, належать авторам і не обов'язково відображають позицію Державного департаменту США.

**Видавець:** аналітичний центр "Інститут законодавчих ідей". Всі права захищені.

**Автори:** Тетяна Хутор, Андрій Климосюк, Тарас Рябченко, Богдан Карнаух

# ЗМІСТ

I. Контекст. Росія, санкції та їх обхід

II. Відповідальність за обхід санкцій в Європі та США.  
Пошук єдиних підходів та перші успішні кейси

III. Відповідальність за обхід санкцій в Україні.  
Невиконане “домашнє завдання”

Висновки та рекомендації

## Контекст.

### Росія, санкції та їх обхід

Приклади застосування обмежувальних заходів у тому чи іншому вигляді мають довгу історію та сягають часів стародавніх Афін, де торгові санкції були застосовані щодо купців міста Мегара (432 рік до н.е). У своєму сучасному вигляді санкції (у міжнародному праві “реторсії”) стали активно застосовуватись у XX столітті як метод впливу держави, групи держав чи міжнародних організацій на іншу державу чи її громадян з метою змінити їх поведінку та припинити протиправні дії. Найактивнішу санкційну політику впроваджували США, зокрема щодо Ірану після ісламської революції 1979 року, а наприкінці століття ООН почала застосовувати обмеження щодо країн-порушників міжнародного права (Ірак, Гаїті, Югославія тощо).

Санкції можуть полягати у застосуванні різних заходів, таких як торгові ембарго, фінансові заборони, заборони польотів, дипломатичні обмеження, а також індивідуальні обмеження, що застосовуються до окремих фізичних чи юридичних осіб (заборона в'їзду, замороження коштів тощо). Мета санкцій може бути різною у кожному конкретному випадку та залежати від контексту та об'єктивної обстановки в яких вони накладаються.

Наприклад, основними цілями введення санкцій ЄС визначає<sup>(1)</sup>:

- захист цінностей, фундаментальних інтересів та безпеки ЄС;
- збереження миру;
- консолідація та підтримка демократії, верховенства права, прав людини та принципів міжнародного права;
- запобігання конфліктам і зміцненню міжнародної безпеки.

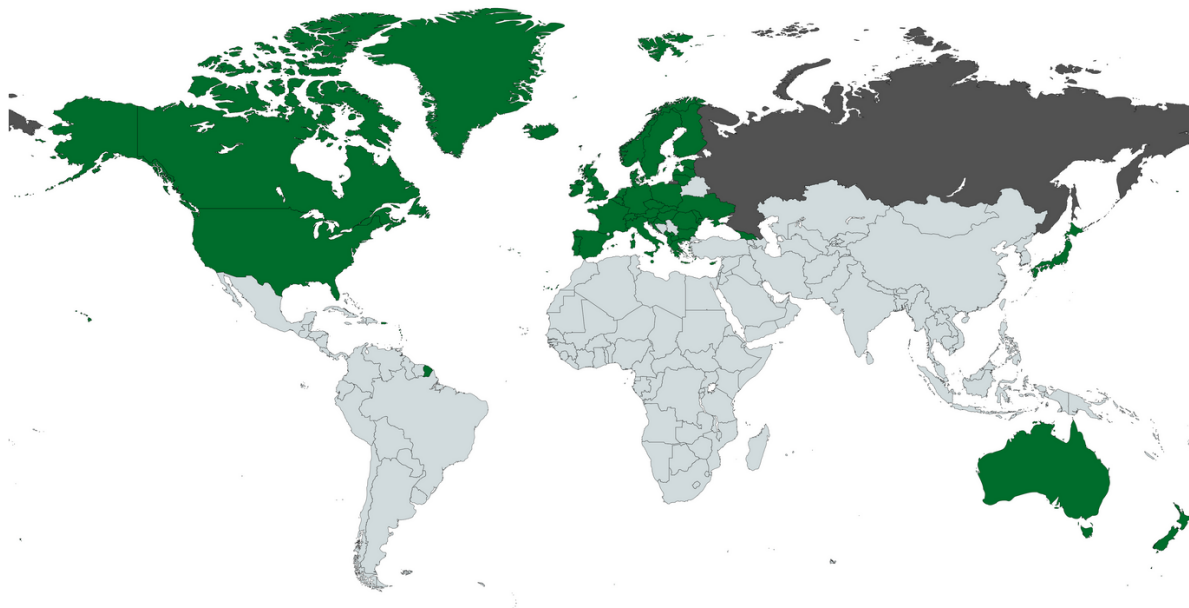
Незважаючи на досить широкі трактування, на кшталт “забезпечення миру”, світ ще досі не винайшов універсальних обмежень, які б були панацеєю та застосування яких миттєво зупинило би порушників. Тому, інститут санкцій постійно змінюється, адаптуючись до нових вимог та викликів, особливо ризиків глобальній безпеці.

Новий виток розвитку санкційних обмежень та зміни санкційної політики держав пов'язаний з грубими порушеннями норм міжнародного права росією щодо України. У 2014 році, у зв'язку з анексією Криму та частини території Донецької та Луганської областей, 41 країна світу наклала санкції на росію.

---

(1) <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/>

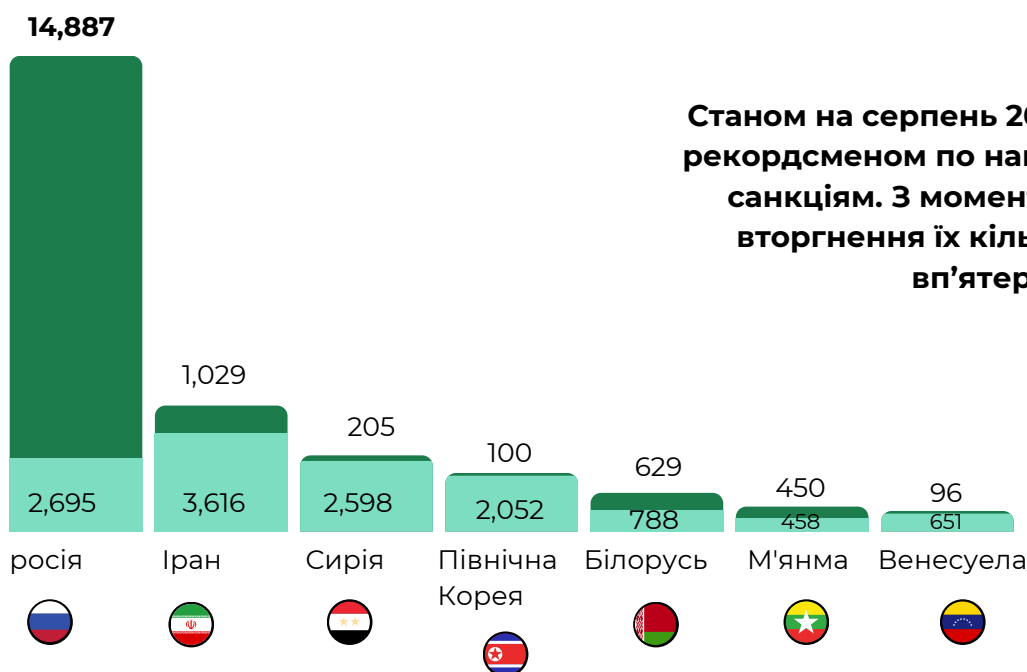
## КРАЇНИ, ЩО НАКЛАЛИ САНКЦІЇ НА РФ У 2014 РОЦІ



Після цього, до 2022 року санкційний тиск США, ЄС, інших держав та міжнародних організацій на росію та поплічників режиму путіна лише збільшувався. Однак, як показала практика, це не змогло запобігти повномасштабному вторгненню в Україну та розв'язанню найбільшого воєнного конфлікту в Європі після Другої світової війни.

### РЕЙТИНГ КРАЇН ЗА КІЛЬКІСТЮ АКТИВНИХ НАКЛАДЕНИХ САНКЦІЙ

■ До лютого 2022 ■ Після лютого 2022



Станом на серпень 2023 року росія є рекордсменом по накладеним на неї санкціям. З моменту лютого вторгнення їх кількість зростає вп'ятеро.

Станом на 21.08.2023  
Джерело: [castellum.ai](http://castellum.ai)

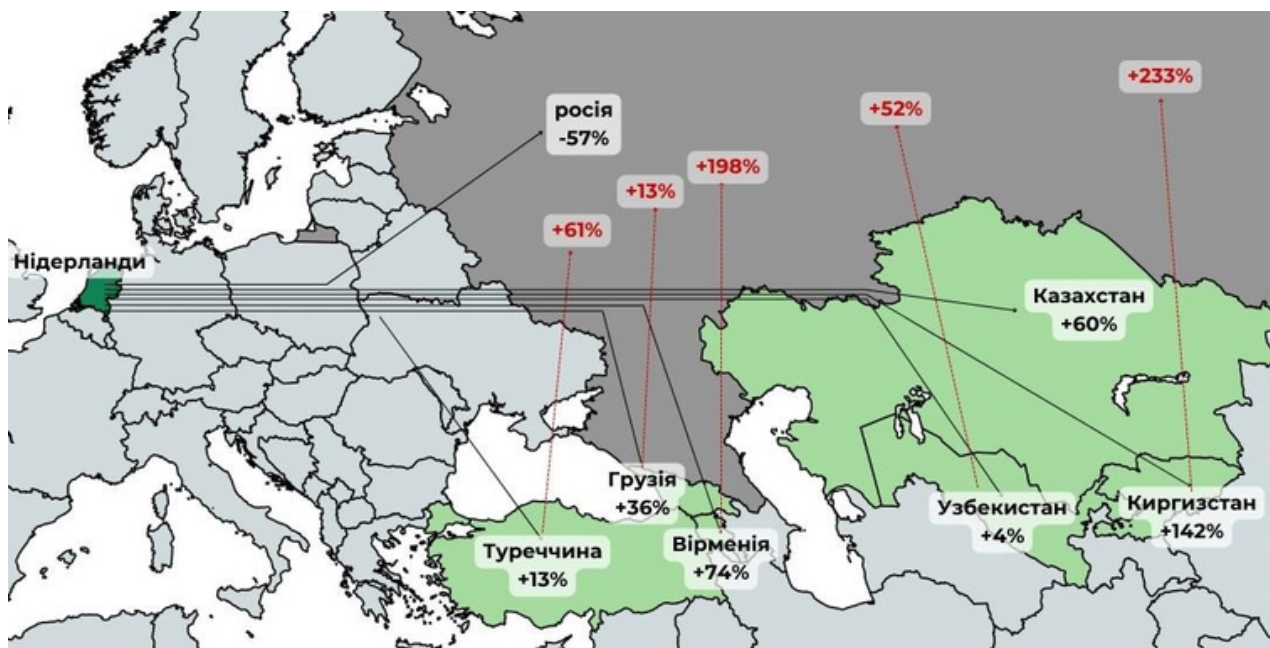
Однак, разом з кратним збільшенням кількості накладених обмежень, збільшуються випадки, коли такі обмеження обходять, як прямо порушуючи заборони, так і знаходячи лазівки в юридичних документах та правилах. На жаль, коли мова йде про можливість отримання надприбутків, окремі особи та компанії надають перевагу значному фінансовому зиску перед дотриманням прав людини та міжнародного правопорядку.

**Ще до повномасштабного вторгнення, у 2019 році, депутати Європарламенту вказували(2), що порушення санкцій стало систематичною проблемою, а після 2022 року ціна цієї “проблеми” зросла іще вище.**

Яскравим прикладом є те, що в російських ракетах, виготовлених вже після накладення ембарго на технології, було знайдено близько тридцяти іноземних мікросхем, зокрема з країн, які ці санкції наклали(3). Це стало можливим саме завдяки обходу санкцій, яке не лише фігурально, а й реально призводить до смертей українців. Кількість зафіксованих фактів обходу вражає, однак слід розуміти що це лише “верхівка айсберга”.

**Так, в одній лише невеликій за територією Естонії(4) було виявлено 1500 випадків порушення санкцій, а влада Швейцарії(5) уже розслідує 100 справ про можливі порушення санкцій щодо росії і ще 300 справ очікують на розгляд.**

Глобальний стан обходу санкцій яскраво демонструє динаміка експорту товарів з окремих країн ЄС у треті країни та їх подальшого продажу в росію. Наприклад, експорт товарів з Великобританії до Киргизстану за останній рік зріс на більш ніж 4000%. Схожа ситуація з експортом у дружні росії країни товарів з Нідерландів.



Джерело: [rtlnieuws.nl](https://www.rtlnieuws.nl)

(2) <https://www.politico.eu/article/belgian-exporters-found-guilty-of-sending-chemicals-to-syria/>

(3) <https://t.me/ermaka2022/3455>

(4) [https://confiscation.com.ua/news/more\\_than\\_100\\_cases\\_of\\_potential\\_sanctions\\_violations\\_in\\_Switzerland/](https://confiscation.com.ua/news/more_than_100_cases_of_potential_sanctions_violations_in_Switzerland/)

(5) [https://confiscation.com.ua/news/ACAMS\\_Symposium\\_held/](https://confiscation.com.ua/news/ACAMS_Symposium_held/)

Як вказують журналістські розслідування(6), численні лазівки та корупційні схеми все ще дозволяють росії отримувати необхідні технології для ведення війни. Наприклад, через створення різних дочірніх компаній у Китаї, Казахстані та ЄС до Росії ввозилося багато підсанкційних товарів, зокрема військового чи подвійного призначення.

### ШЛЯХ ДРОНІВ ЧЕРЕЗ КАЗАХСТАН ДО РФ



**У зв'язку з цим, наразі світові лідери закликають сконцентруватися саме на посиленні боротьби з порушеннями уже накладених заборон.**

Зокрема, головний дипломат Європейського Союзу Джозеф Боррель заявив, що ЄС майже вичерпав санкції проти росії та зосередиться на питанні обходу санкцій. Така політична заява знайшла своє відображення в 11 пакеті(7) санкцій ЄС.

Водночас слід розуміти, що забезпечення дієвості санкцій не залежить виключно від закриття лазівок та заходів, спрямованих на посилення контролю. В умовах, коли уже існує безліч способів обійти санкцій і з кожним днем з'являються нові та витонченіші шляхи як ухилитися від них, важливим є превенція таких дій.

(6) <https://thediplomat.com/2023/06/kazakhstan-is-vulnerable-to-secondary-sanctions>

(7) [https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/ес-ухвалив-11-й-пакет-санкцій-проти-росії-за-продовження-незаконної-війни-проти\\_uk](https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/ес-ухвалив-11-й-пакет-санкцій-проти-росії-за-продовження-незаконної-війни-проти_uk)

В умовах, коли уже існує безліч способів обійти санкцій і з кожним днем з'являються нові та витонченіші шляхи як ухилитися від них, важливим є превенція таких дій. Йдеться про покарання за обхід санкцій, як відносно новий, але необхідний захід, що здатен значно сприяти дієвості санкцій та дотриманню санкційної "дисципліни".

**Загроза невідворотного та досить суворого покарання зможе зупинити потенційних порушників, коли на терезах можливі наслідки будуть переважувати можливі фінансові вигоди від обходу санкцій.**

Окрім того, оскільки причиною запровадження цих санкцій фактично є війна росії проти України, то логічно було б аби злочинні доходи чи активи, вилучені в процесі розслідування спрямовувались саме Україні, як постраждалій стороні.

**Тому важливим є не лише встановлення належного покарання і притягнення винних до відповідальності, а й запровадження країнами-партнерами спеціальних юридичних механізмів, які б дозволяли передавати отримані кошти для компенсації завданих збитків.**

Так, притягнення до відповідальності за обхід санкцій мало б не лише стримуючий ефект, а могло б стати додатковим джерелом наповнення Компенсаційного фонду, як одного з елементів глобального Компенсаційного механізму, котрий наразі впроваджується Україною та її партнерами(8).

У цій аналітиці ми дослідимо існуючий стан регулювання питання відповідальності за обхід санкцій у країнах-партнерах (ЄС, Велика Британія, США) та динаміку законодавчих змін у цій сфері. Окремо буде розглянуто український досвід та проаналізовано запропоновану модель криміналізації таких діянь в Україні.

---

(8) Такий механізм передбачає спеціальну процедуру (ad-hoc) компенсації шкоди завданої збройною агресією росії проти України. У травні 2023 року на саміті Ради Європи в Рейк'явіку була підписана політична декларація про створення Реєстру збитків, завданих агресією росії проти України. Наразі до неї приєдналося 42 країни та ЄС. Це перша складова механізму компенсації, який також складатиметься з Компенсаційного Фонду та Компенсаційної комісії. Функціонуватиме вказаний механізм на підставі глобальної багатосторонньої міжнародної угоди.



## Відповідальність за обхід санкцій в Європі та США. Пошук єдиних підходів та перші успішні кейси

Країни Європейського континенту мали тісні економічні зв'язки з росією. Також загальновідомим є те, що російські олігархи та інші пособники агресора (політики, пропагандисти тощо) більшість своїх статків тримають саме в Європі (скуповують нерухомість, інвестують або зберігають на рахунках в банках).

**Однак, незважаючи на відносну єдність політичної позиції країн Європи щодо запровадження санкцій, єдиного підходу щодо відповідальності за їх обхід немає.**

Так, велика кількість країн ЄС кваліфікують порушення санкцій як *кримінальне правопорушення* (Кіпр, Данія, Фінляндія, Франція, Хорватія, Угорщина, Латвія, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Португалія, Швеція), тоді як в Словаччині та в Іспанії(9) це вважається *адміністративним порушенням*.

Водночас в Австрії, Бельгії, Болгарії, Чехії, Німеччині, Естонії, Греції, Ірландії, Італії, Литві, Польщі, Румунії та Словенії передбачається можливість віднесення таких порушень до категорії *кримінальних* або *адміністративних* правопорушень, залежно від їхньої тяжкості.

Щодо країн Європи, які не входять в ЄС, то, наприклад, в Норвегії, Боснії та Герцеговині, Швейцарії та Великій Британії порушення санкцій є *кримінальним правопорушенням*.

**Ще більші розбіжності між країнами ЄС спостерігаються в мірі покарання за порушення санкцій.**

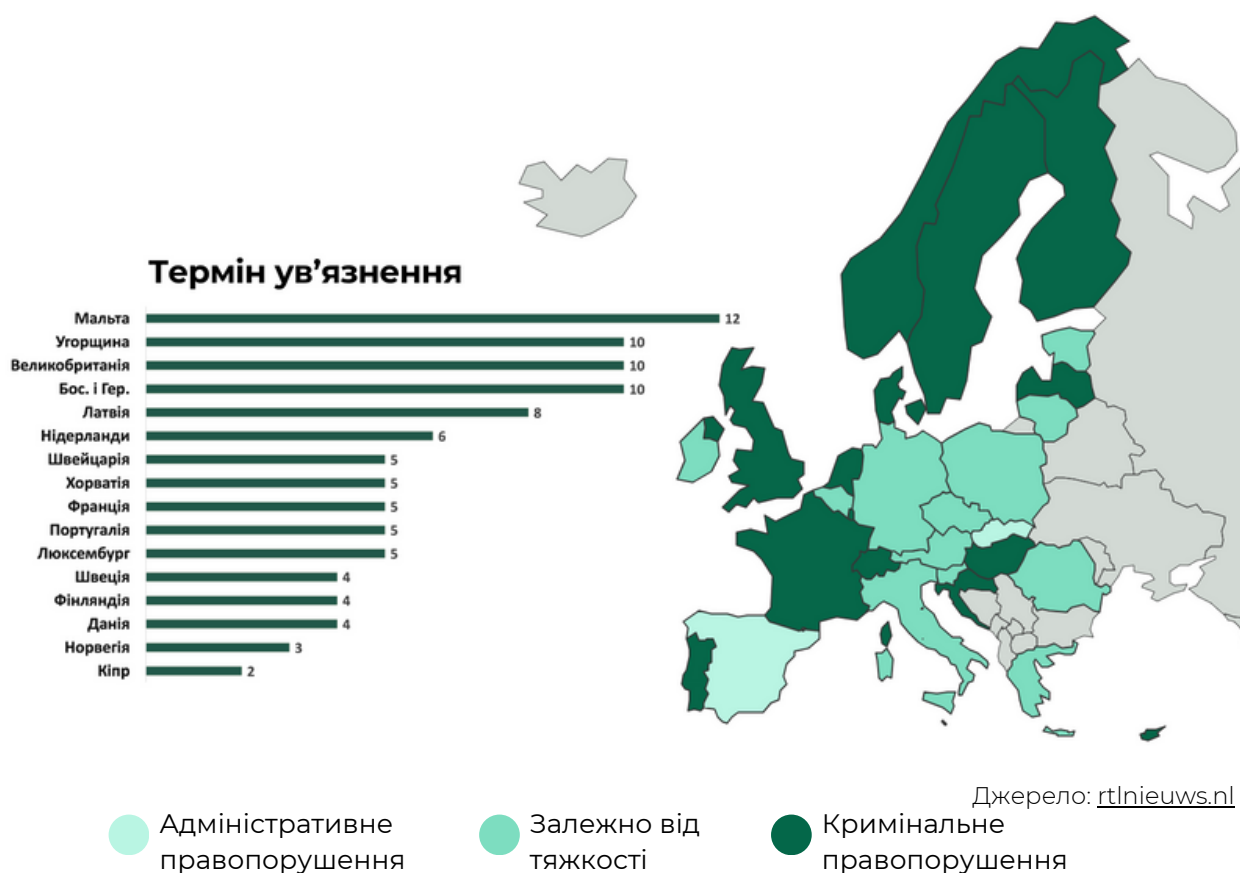
В Греції максимальний строк ув'язнення становить 6 місяців, а в Мальті та Італії - 12 років. У 9 країнах ЄС переважає покарання у 5 років ув'язнення. Цікаво, що попри наявність кримінальної відповідальності за порушення санкцій в Румунії - позбавлення волі за такий злочин не передбачене взагалі.

В країнах, які не входять в ЄС ситуація схожа - максимальний строк ув'язнення за обхід санкцій в Великій Британії та Боснії та Герцеговині - 10 років, Швейцарії - 5 років, Норвегії - 3 роки.

---

(9) Незважаючи на адміністративне провадження щодо таких порушень, штрафи, накладені Банком Іспанії подекуди сягають декількох мільйонів євро, а стягнення може полягати у забороні займати посади директора чи менеджера у фінансових установах на декілька років. Джерело: <https://www.bde.es/wbe/en/entidades-profesionales/supervisadas/sanciones-impuestas-banco-espana/>

## ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ САНКЦІЙ



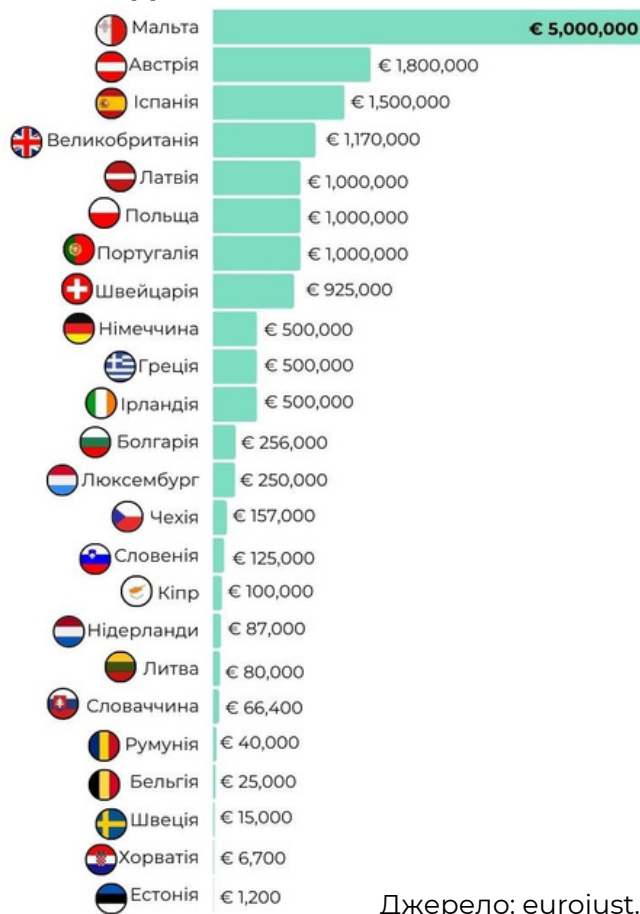
### Така ж ситуація з максимальними штрафами за обхід санкцій.

Для фізичних осіб вони варіюються від - 1200 євро (в Естонії) до 5 мільйонів євро (на Мальті), для юридичних осіб - від 133 тисячі євро (в Хорватії) до 37,5 мільйонів євро (в Латвії). Сукупно Мальта є країною ЄС з найбільш жорсткою системою покарань за порушення санкцій. Щодо країн, які не входять в ЄС, то у Великій Британії для фізичних осіб штраф становить - 1,170 млн євро, Швейцарії - 925 мільйонів євро, а в Норвегії максимальний штраф не визначений.

**Така неоднорідність у питанні виду та міри відповідальності сприяє тому, що потенційні порушники можуть обирати найбільш "безпечні" юрисдикції для обходу санкцій, незважаючи на те, що такі порушення мають транскордонний характер.**

Окрім того, це значно знижує ефективність координації та співробітництва уповноважених органів в межах різних держав.

## МАКСИМАЛЬНИЙ ШТРАФ ЗА ОБХІД САНКЦІЙ ДЛЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ



Джерело: [eurojust.europa.eu](http://eurojust.europa.eu)

Щодо можливості конфіскації предметів злочину та доходів, отриманих від їх вчинення, то вказані відносини на рівні ЄС регулюються Директивою(10) 2014/42/EU. Вона передбачає можливість застосування арешту та конфіскації за вчинення низки злочинів терористичної спрямованості, корупційних та економічних злочинів. Проте наразі прямої вказівки у вказаній Директиві на обхід санкцій немає, тому держави-члени вирішують це питання відповідно до свого національного законодавства.

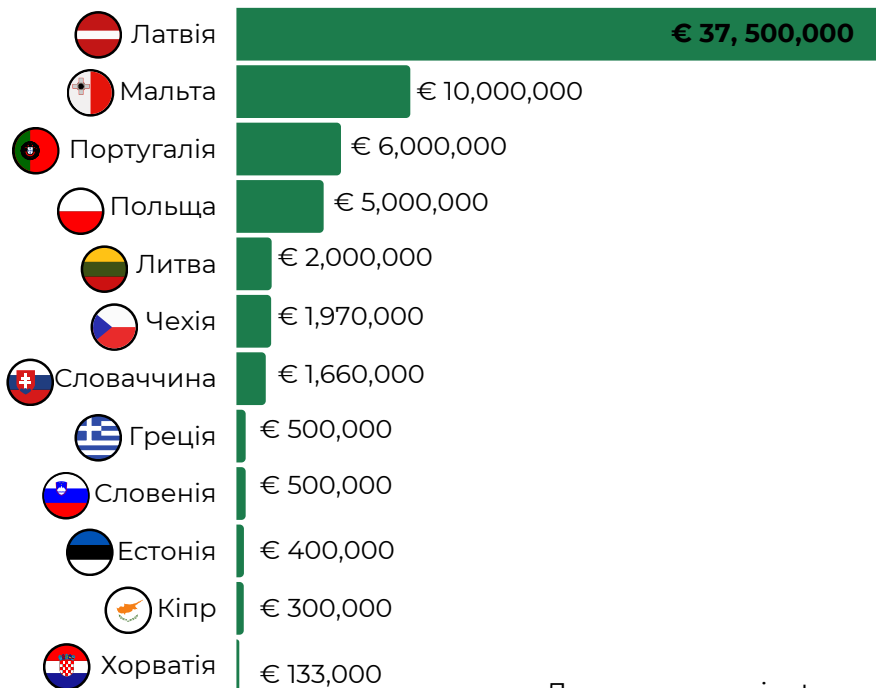
Водночас, слід зазначити, що у кримінальному законі більшості країн ЄС застосовують в тому чи іншому вигляді конфіскацію предметів злочину та доходів, отриманих від його вчинення до усіх злочинів(11).

Зрозуміло, що там, де обхід санкцій не криміналізовано, не може й застосовуватись конфіскація. Це також негативно впливає на практику правозастосування, зважаючи на транскордонний характер обходу санкцій.

(10) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0042>

(11) Винник А.О. Спеціальна конфіскація майна як інший захід кримінально-правового характеру за кримінальним правом України. Дис. ст. 50. Джерело: [https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3546/1/vinnik\\_d.pdf](https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3546/1/vinnik_d.pdf)

## МАКСИМАЛЬНИЙ ШТРАФ ЗА ОБХІД САНКЦІЙ ДЛЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ



Джерело: [eurojust.europa.eu](https://eurojust.europa.eu)

Зважаючи на описану ситуацію в ЄС, Європейська комісія вирішила покласти край безкарності за ці діяння і почала втілювати двоетапне запровадження кримінальної відповідальності на наддержавному рівні.

Першим етапом було прийняття рішення(12) Європейською комісією у травні 2022 року про звернення до Ради ЄС, щоб та ухвалила рішення про визначення порушення санкцій ЄС як злочин ЄС. Відповідно, Рішенням(13) Ради Європейського Союзу від 28 листопада 2022 року, порушення обмежувальних заходів Союзу (санкцій) стало злочином відповідно до законодавства ЄС. Другим кроком стали пропозиції(14) Комісії щодо Директиви про визначення кримінальних злочинів і покарань за порушення обмежувальних заходів ЄС.

**Наявність уніфікованого підходу, який буде відображено у Директиві і імплементовано в законодавство держав-членів ЄС, сприятиме ефективному розслідуванню та покаранню за такі порушення в усіх державах-членах.**

Ці пропозиції пропонують таке:

- Надати визначення кримінальних злочинів, пов'язаних з порушенням обмежувальних заходів ЄС:

а) надання фізичній або юридичній особі, до якої застосовано обмежувальні заходи, коштів або економічних ресурсів;

(12) [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip\\_22\\_3264](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3264)

(13) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022D2332>

(14) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A0684%3AFIN>

б) незабезпечення, без виправданої затримки, блокування коштів або економічних ресурсів, що належать фізичній чи юридичній особі, до якої застосовано обмежувальні заходи;

в) здійснення фінансової діяльності, що заборонена або обмежена;

г) здійснення забороненої або обмеженої торгівлі.

- Злочини також охоплюватимуть обхід санкцій ЄС, наприклад, шляхом приховування факту, що особа, на яку поширюються обмежувальні заходи, є власником або бенефіціаром певних коштів або ненадання інформації про заморожені кошти або кошти, які не були заморожені відповідним адміністративним органами і перебувають у власності, володінні або під контролем визначеної особи.
- Встановити види покарань для фізичних осіб. Ці покарання застосовані до всіх злочинів вище. Найсуворіше покарання - позбавлення волі на строк до 5 років (якщо вартість активів становила 100 000 євро і більше). Держави-члени повинні встановити в себе ефективні, пропорційні та стримуючі види покарань.
- Встановити базові види покарань для юридичних осіб. Це: штрафи до 5% від річного обороту, відкликання ліцензій, позбавлення права займатись підприємницькою діяльністю, ліквідація у судовому порядку.
- Також встановлені гарантії не свідчити проти себе, а також гарантії для юристів в частині надання правової допомоги, крім випадків коли встановлено, що така допомога надається з метою порушення обмежувальних заходів ЄС.

Наступним кроком буде обговорення запропонованої Директиви в Європейському Парламенті та Раді за звичайною процедурою спільної законодавчої діяльності. За цією процедурою обидві інституції матимуть можливість запропонувати поправки, і обидві повинні будуть затвердити запроповану Директиву до того, як вона набуде чинності.

Станом на зараз, Європейський парламент повинен проголосувати за резолюцію щодо підтримки Директиви в першому читанні. У свою чергу Рада ЄС проводить обговорення документу. Останнє таке обговорення відбулося в червні 2023 року. Проект резолюції<sup>(15)</sup> підготовлений одним з комітетів парламенту.

**Важливі кроки щодо боротьби з обходом санкцій в ЄС стосуються не лише гармонізації законодавства, а й оптимізації діяльності відповідальних за це органів.**

(15) [https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/LIBE-PR-746946\\_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/LIBE-PR-746946_EN.pdf)

У липні 2022 року комісар з питань юстиції Рейндерс (*Reynders*) запитав Європейську прокуратуру (*European Public Prosecutor Office*), чи буде технічно можливим поширення її компетенції на обхід обмежувальних санкцій ЄС. Відповідь була такою: *“Так, це можливо, і Європрокуратура повинна мати кращі можливості для цього, ніж відомі можливі альтернативи”*. На Раді з питань правосуддя в жовтні 2022 року та в ході подальших обговорень ця ідея була сприйнята з загальною прихильністю. Міністри юстиції Франції та Німеччини у спільній заяві закликали(16) до розширення повноважень Європрокуратури на розслідування та переслідування обходу санкцій.

Європейський парламент підтримав цю ідею у своєму щорічному звіті про реалізацію Спільної зовнішньої та безпекової політики за 2022 рік(17).

У звіті, зокрема зазначається, що Європарламент:

*“рішуче підтримує пропозицію щодо директиви, яка криміналізує порушення обмежувальних заходів ЄС, і закликає Європейську прокуратуру забезпечити послідовне та уніфіковане розслідування і переслідування таких злочинів на всій території ЄС”*.

**Таким чином, динаміка законодавчих процесів в ЄС свідчить про наявність політичної волі на рішучу та жорстку боротьбу з обходом санкцій. Однак, зважаючи на досить складну процедуру та необхідність внесення змін до законодавства усіх держав-членів ЄС, вказані кроки буде запроваджено та реалізовано, в найкращому випадку, в наступні декілька років.**

Готовність до запровадження змін, спрямованих на посилення боротьби з обходом санкцій демонструє й **Велика Британія**, як найулюбленіша держава російських олігархів.

**Загалом обхід та ухилення від санкцій є ключовими пріоритетами правозастосування для санкційних органів Великої Британії у 2023 році.**

У другому офіційному Плані боротьби з економічною злочинністю, опублікованому в березні 2023 року, боротьба з клептократією та боротьба з ухиленням від санкцій названі одними з трьох головних пріоритетів у боротьбі з економічною злочинністю на наступні п'ять років(18).

У червні 2022 року Велика Британія прийняла поправки до Закону про поліцію та боротьбу зі злочинністю(19) 2017 року, які дозволяють накладати цивільні штрафи за порушення санкцій на основі “режиму суворої відповідальності” (навіть за відсутності доведення вини або злочинного наміру).

(16) [https://www.lemonde.fr/idees/article/2022/11/29/l-appel-des-ministres-francais-et-allemand-de-la-justice-nous-souhaitons-l-extension-de-la-competence-du-parquet-europeen-aux-violations-des-sanctions-prises-par-l-ue\\_6152070\\_3232.html](https://www.lemonde.fr/idees/article/2022/11/29/l-appel-des-ministres-francais-et-allemand-de-la-justice-nous-souhaitons-l-extension-de-la-competence-du-parquet-europeen-aux-violations-des-sanctions-prises-par-l-ue_6152070_3232.html)

(17) [https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0009\\_EN.html](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0009_EN.html) див. параграф 18

(18) [https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/1147515/6.8300\\_HO\\_Economic\\_Crime\\_Plan\\_2\\_v6\\_Web.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1147515/6.8300_HO_Economic_Crime_Plan_2_v6_Web.pdf)

(19) <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/3/section/146>

**Також невдовзі боротьба з ухиленням від санкцій може бути посилена завдяки поправці<sup>(20)</sup> до Законопроекту про економічну злочинність та корпоративну прозорість (Economic Crime and Corporate Transparency Bill), яку 27 квітня 2023 року подав член Палати лордів Великої Британії лорд Алтон з Ліверпуля.**

Суть поправки зводиться до такого:

- На підсанкційних осіб покладається обов'язок протягом шести місяців після запровадження санкцій надати Казначейству чи іншому уповноваженому органу відомості про кошти або економічні ресурси, які (i) перебувають у їхньому володінні, власності або під їхнім контролем у Сполученому Королівстві, та (ii) перебували у їхньому володінні, власності або під їхнім контролем у Сполученому Королівстві за шість місяців до дати запровадження санкцій, та (b) співпрацювати з Казначейством або іншим компетентним органом у будь-якій перевірці такої інформації;
- Невиконання цього обов'язку має кваліфікуватись як ухилення від санкцій;
- Особа, яка не виконала обов'язок щодо інформування про свої активи, і на цій підставі була визнана винною в ухиленні від санкцій має вважатися такою, що отримала вигоду від вартості будь-яких активів, прихованих у результаті такої злочинної поведінки. На цій підставі до неї має бути застосована конфіскація згідно із Законом про доходи від злочинної діяльності 2002 року (Proceeds of Crime Act 2002<sup>(21)</sup>, статті 5, 6, 92 і 156). Активи, приховані в результаті невиконання вимоги інформування, становлять майно, на яке може бути звернено стягнення для цілей частини 5 Закону про доходи від злочинної діяльності 2002 року.
- Наразі Закон із цією поправкою знаходиться на фінальній стадії ухвалення. Після проходження 4 липня третього читання у Палаті Лордів, Палата Громад має 4 вересня ухвалити запропоновані Палатою Лордів поправки. Такі зміни значно посилять санкційну дисципліну, розкриють раніше невідомі та незаморожені активи під ризиком їх конфіскації. Ті ж, хто ухилився від обов'язку та приховував свої активи, їх втратять.

**Підсумовуючи, можна стверджувати про позитивну динаміку, спрямовану на посилення законодавства задля протидії обходу санкцій.**

Уніфікація кримінальних положень в межах країн ЄС закриє юрисдикційні можливості для порушників та стане ефективним та суворим інструментом для боротьби з такими злочинами. Зміни до британського закону дозволить ефективно боротись з підсанкційною клептократією та приховуванням їх багатств.

---

(20) <https://hansard.parliament.uk/lords/2023-04-27/debates/EB1B0703-6CF6-4BBC-9399-D62E1C2D17B4/EconomicCrimeAndCorporateTransparency>. Див. там Поправку 85.

(21) <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/29/contents>

**Позитивними є кроки до запровадження в ЄС та Великобританії правил самодекларування підсанкційними особами своїх активів з можливістю конфіскації за порушення такого правила.**

Водночас, як у політичній, так і юридичній площині на Європейському континенті ще не піднімається питання можливості передачі для компенсації шкоди активів, отриманих в процесі притягнення до відповідальності за обхід санкцій. Конфісковані яхти, будинки чи стягнуті штрафи могли б стати суттєвим фінансовим підґрунтям для наповнення відповідного Компенсаційного Фонду. Сприяти цьому має також ухвалення законодавчих змін, які дозволять швидку та ефективну конфіскацію злочинних активів у спрощеному цивільному порядку (non conviction based forfeiture).

В свою чергу операційні витрати на ефективне розслідування та адміністрування цих процесів, зважаючи на транскордонний характер таких злочинів, можуть бути суттєвими. Тому, частина цих витрат може покриватись за рахунок стягнутих активів, однак справедливим буде використання основної частки коштів (80+%) саме задля компенсації завданої шкоди. Напрацювання відповідних законодавчих змін, які б дозволяли та врегульовували можливість передачі таких активів є не менш важливим процесом, а тому такі кроки мають активно адвокатуватися серед експертних кіл та суб'єктів прийняття рішень європейських країн-партнерів.

У **США** правовою основою застосування санкцій є спеціальний закон - *International Emergency Economic Powers Act*(22) або ІЕЕРА, який наділяє Президента особливими економічними повноваженнями для реагування на «нетипову і надзвичайну загрозу» національній безпеці, міжнародній політиці або економіці, яка походить повністю або частково з-за кордону.

Для того, аби режим спеціальних повноважень було задіяно, Президент має оголосити загальнонаціональну нагальність («national emergency») щодо відповідної загрози.

Щодо подій 2014 року в Україні така нагальність була оголошена Указом тодішнього Президента Барака Обами від 6 березня 2014 року № 13660(23), і відтоді вона поновлювалася наступними указами ( № 13661, № 13662 та ін) і не припиняється дотепер.

Для того, аби режим спеціальних повноважень було задіяно, Президент має оголосити загальнонаціональну нагальність («national emergency») щодо відповідної загрози.

Щодо подій 2014 року в Україні така нагальність була оголошена Указом тодішнього Президента Барака Обами від 6 березня 2014 року № 13660(23), і відтоді вона поновлювалася наступними указами ( № 13661, № 13662 та ін) і не припиняється дотепер.

(22)<https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title50/chapter35&edition=prelim>

(23)<https://www.federalregister.gov/documents/2014/03/10/2014-05323/blocking-property-of-certain-persons-contributing-to-the-situation-in-ukraine>



У цьому ж Указі було визначено широкі категорії осіб, чиї американські активи мають бути заблоковані. Серед них, зокрема, «особи, які несуть відповідальність за, або є співучасниками, або причетні, прямо чи опосередковано, до (А) дій або політик, що підривають демократичні процеси або інститути в Україні; (В) дій або політик, що загрожують миру, безпеці, стабільності, суверенітету або територіальній цілісності України».

Щодо особи, чиї активи заблоковані, Указ забороняє, по-перше, будь-яке розпорядження будь-яким інтересом щодо майна в США, по-друге, отримання коштів, товарів чи послуг від громадян США, і, по-третє, отримання коштів, товарів чи послуг громадянами США від такої особи.

Тим часом, як Указ Президента визначає широкі категорії осіб, чиї активи підлягають блокуванню, списки із конкретними прізвищами визначає Офіс з контролю зарубіжних активів (*Office of Foreign Assets Control*, або OFAC). Порушення санкцій, уведених на підставі ІЕЕРА, криміналізоване у США.

**Так, відповідно до параграфу 50U.S.C. 1705(c)(24) злочином є порушення, замах на порушення, змова з метою порушення або спричинення порушення будь-яких дозволів, наказів, регламентів чи заборон, встановлених відповідно до ІЕЕРА. При цьому покарання передбачає позбавлення волі до 20 років.**

Порушення щодо особи кримінальної справи за відповідним обвинуваченням передбачає можливість конфіскації активів, які кваліфікуються як доходи від злочинної діяльності. В тому числі ідеться про так звану «цивільну конфіскацію», тобто конфіскацію без ухвалення обвинувального вироку. Цивільна конфіскація(25) – це конфіскація речова, in rem, вона спрямована проти майна, яке було отримано від або використано для вчинення злочину, а не проти особи, яка вчинила злочин. На відміну від кримінальної конфіскації, тут не вимагається винесення обвинувального вироку, хоча держава все одно зобов'язана довести в суді, що майно було пов'язане зі злочинною діяльністю.

Цей вид конфіскації передбачений параграфом 18 U.S.C. 981 (a)(1)(C)(26), відповідно до якого конфіскації у США підлягає будь-яке майно, як рухоме, так і нерухоме, яке становить собою доходи від «визначеної незаконної діяльності» (specified unlawful activity) або від змови на участь у такій діяльності.

---

(24) <https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid%3AUSC-prelim-title50-chapter35&saved=%7CZ3JhbnVsZWlkOlVTQylwcmVsaW0tdGl0bGU1MC1zZWNOaW9uMTcwMQ%3D%3D%7C%7C0%7Cfalse%7Cprelim&edition=prelim>

(25) <https://www.justice.gov/afms/types-federal-forfeiture>

(26) <https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid:USC-prelim-title18-section981&num=0&edition=prelim>

**У грудні 2022 року США ухвалили закон<sup>(27)</sup>, який дозволяє передавати Україні грошові кошти, отримані від продажу конфіскованих активів підсанкційних осіб. Згідно із цим законом Генеральний прокурор може передати Державному секретарю кошти, отримані від конфіскованого майна для використання їх Державним секретарем для надання допомоги Україні на відшкодування шкоди, заподіяної російською агресією.**

Таке передання вважається іноземною допомогою відповідно до Закону про іноземну допомогу 1961 року, у тому числі з метою надання адміністративних повноважень та виконання вимог щодо звітності, що містяться в цьому Законі.

**Першою справою у якій було апробовано механізм цивільної конфіскації (в рамках кримінального провадження за обвинуваченням у порушенні санкцій) із подальшим переданням коштів на потреби України, стала справа Костянтина Малофєєва<sup>(28)</sup>.**

У квітні 2022 року в США проти російського олігарха, медіа-магната, засновника православного телеканалу «Царьград ТВ» Костянтина Малофєєва було порушено кримінальну справу. Він обвинувачується в порушенні санкцій, уведених Сполученими Штатами ще в 2014 році, на першому етапі російсько-української війни.

В обвинувальному акті<sup>(29)</sup> зазначається, що Малофєєв, усупереч установленим заборонам, найняв американського громадянина, Джека Ганіка (Jack Hanick) для роботи на належних Малофєєву телекомпаніях в Росії та Греції, а також для участі в придбанні телекомпанії в Болгарії. Окрім того, Малофєєв, в обхід застосованих до нього санкцій, намагався «заднім числом» переоформити свої американські інвестиції в розмірі 10 млн доларів США на підставну особу.

Одночасно із пред'явленням обвинувачення прокуратура заявила про конфіскацію активів Малофєєва. Другого лютого 2023 року суд задовольнив клопотання прокуратури щодо конфіскації американських активів Малофєєва на загальну суму 5.4 млн доларів.

Окружний суддя Пол Гардеф (Paul Gardephe) (Федеральний суд Манхеттена) дозволив<sup>(30)</sup> прокуратурі конфіскувати кошти Малофєєва на загальну суму 5.4 млн доларів. Рішення про конфіскацію Малофєєв не оскаржив. Генеральний прокурор США Меррік Гарланд (Merrick Garland) заявив<sup>(31)</sup>, що ці кошти будуть передані на допомогу Україні.

За додержанням санкційного режиму в США стежать, зокрема, такі агенції як: Мережа боротьби з фінансовими злочинами Міністерства фінансів США

---

(27) <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/01/16/7385106/>

(28) <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/02/6/7388124/>

(29) <https://www.justice.gov/usao-sdny/press-release/file/1491266/download>

(30) <https://www.reuters.com/world/europe/russian-oligarch-ordered-forfeit-54-mln-us-ukraine-may-get-funds-2023-02-02/>

(31) <https://www.youtube.com/watch?v=9aYPlpDVoik>

(the U.S. Department of the Treasury's Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN)) та Бюро промисловості та безпеки Міністерства торгівлі США (the U.S. Department of Commerce's Bureau of Industry and Security (BIS)).

FinCEN та BIS оприлюднили Попередження(32), в якому закликають фінансові установи бути пильними щодо спроб фізичних та юридичних осіб, які намагаються обійти заходи експортного контролю, запроваджені у зв'язку з вторгненням російської федерації в Україну. Це спільне Попередження надає фінансовим установам огляд чинних експортних обмежень, перелік товарів, що представляють інтерес з точки зору можливого ухилення від експортного контролю, а також окремі транзакційні та поведінкові «червоні прапорці», які допоможуть фінансовим установам виявляти підозрілі операції, пов'язані з можливим ухиленням від експортного контролю.

У березні 2022 року було створено(33) міжвідомчу оперативну групу «Task Force KleptoCapture». Її завдання - забезпечити дотримання широкомасштабних санкцій, експортних обмежень та економічних контрзаходів, запроваджених Сполученими Штатами разом із союзниками та партнерами у відповідь на неспровоковане військове вторгнення росії в Україну.

В тому числі завдяки зусиллям цієї оперативної групи у США було розпочато низку справ про порушення санкційного режиму, наслідком яких стало застосування штрафів до порушників та конфіскація майна.

**Так, у лютому 2023 року було подано позов(34) про конфіскацію шести об'єктів елітної нерухомості належних російському олігархові Віктору Вексельбергу загальною вартістю приблизно 75 мільйонів доларів США.**

У позові зазначається, що нерухомість є доходом від порушення санкцій і використовувалась для міжнародного відмивання грошей, спрямованого на порушення санкцій Володимиром Воронченком, якому було пред'явлено обвинувачення раніше.

У квітні 2023 компанію Майкрософт було зобов'язано(35) сплатити 3.3 млн доларів США цивільного штрафу у зв'язку із порушенням санкційного режиму (шляхом надання доступу до ліцензійного програмного забезпечення російським компаніям).

---

(32) <https://www.fincen.gov/sites/default/files/2022-06/FinCEN%20and%20Bis%20Joint%20Alert%20FINAL.pdf> та [https://www.fincen.gov/sites/default/files/shared/FinCEN%20and%20BIS%20Joint%20Alert%20FINAL\\_508C.pdf](https://www.fincen.gov/sites/default/files/shared/FinCEN%20and%20BIS%20Joint%20Alert%20FINAL_508C.pdf)

(33) <https://www.justice.gov/opa/pr/attorney-general-merrick-b-garland-announces-launch-task-force-kleptocapture>

(34) <https://www.justice.gov/usao-sdny/pr/civil-forfeiture-complaint-filed-against-six-luxury-real-estate-properties-involved>

(35) <https://www.bis.doc.gov/index.php/documents/about-bis/newsroom/press-releases/3259-2023-04-06-bis-press-release-bis-ofac-microsoft-settlement/file>

Спроби експортувати до Росії устаткування подвійного призначення обернулися<sup>(36)</sup> для причетних осіб та компаній пред'явленням кримінальних обвинувачень та конфіскацією близько 826 тис. дол. США.

Громадянинові РФ Іллі Балакаєву було пред'явлено обвинувачення<sup>(37)</sup> у контрабанді пристроїв, призначених для використання в контррозвідувальних заходах і військових операціях, зі США до Росії для потреб ФСБ.

**Усі ці кейси, а також ухвалення законодавчих змін, які дозволяють передавати конфісковані в межах обходу санкцій активи Україні свідчать про те, що в США, на відміну від наших європейських партнерів, уже дуже активно застосовуються механізми притягнення до відповідальності за такі дії, до того ж з можливістю використати кошти для компенсації.**

Звісно, це зумовлено зокрема й особливістю законодавчих процесів США та їх системою розподілу повноважень, однак такі кроки були б неможливі без сильної політичної волі керівництва держави. Такий приклад має бути стимулом, як для інших держав-партнерів, так і самої України.

---

(36) <https://www.justice.gov/opa/pr/federal-court-orders-forfeiture-826k-funds-used-attempt-export-dual-use-high-precision-jig>

(37) <https://www.bis.doc.gov/index.php/documents/about-bis/newsroom/press-releases/3232-2-24-2023-tdo-clean-final/file>

## Відповідальність за обхід санкцій в Україні. Невиконане “домашнє завдання”

У зв'язку з анексією Криму та підтримкою бойовиків на Донбасі у 2014 році, Україна ухвалила необхідне санкційне законодавство і почала активно його застосовувати.

**Після повномасштабного вторгнення росії у 2022 році було значно посилено санкційну законодавчу рамку, зокрема запроваджено можливість стягнення активів підсанкційних осіб в судовому порядку<sup>(38)</sup>.**

Водночас відповідних змін до кримінально-правового законодавства, яке б встановлювало спеціальну відповідальність за порушення санкцій досі не ухвалено. Це може бути пов'язано з тим, що такі діяння здебільшого містили ознаки інших кримінальних правопорушень і формально кваліфікувались за іншими статтями Кримінального кодексу України (КК), здебільшого економічної спрямованості.

Однак сучасний стан глобального тиску на підсанкційних осіб та синхронізації санкційних списків серед країн-партнерів та України вимагає також і уніфікації законодавства.

**Відсутність спеціальної норми, яка б встановлювала кримінальну відповідальність за обхід санкцій в Україні, по-перше, виглядає сумнівно з огляду на сучасні тенденції загальної криміналізації таких діянь серед партнерів, а, по-друге, значно обмежує можливості міжнародної співпраці органів правопорядку.**

Так, проблемними можуть бути виконання міжнародних доручень чи, наприклад, спеціальної конфіскації закордонних активів підсанкційної особи-порушника, коли провадження відкрито в Україні за іншою статтею через відсутність спеціальної норми про порушення санкцій.

З метою виправити цю ситуацію у січні 2023 року в Парламенті був зареєстрований законопроект № 8384 “Проект Закону про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України та інших законів щодо встановлення кримінальної відповідальності за порушення законодавства про санкції”. Проте, станом на кінець літа, проект поки що знаходиться на стадії розгляду, і навіть не включений до порядку денного сесії Парламенту.

---

(38) Детальніше про правову природу такого заходу - у дослідженні Інституту законодавчих ідей “Санкційна конфіскація приватних активів. Сутність та імплементація. Джерело: <https://izi.institute/research/forfeiture-of-assets-belonging-to-persons-responsible-for-russias-aggression-against-ukraine/>

Вказаний законопроект передбачає внесення змін до КК, а саме доповнює його новою статтею 111-3, яка встановлює кримінальну відповідальність за порушення вимог законодавства про санкції.

Об'єктивна сторона цього правопорушення описана в частині 1 і полягає в *“невиконанні, перешкоджанні виконанню або ухиленні від виконання спеціальних економічних та/або інших обмежувальних заходів (санкцій)”*. Частини 2-5 містять кваліфіковані склади за ознакою суб'єкта, формою співучасті та наслідками.

Також вносяться зміни до інших статей КК, які визнають вчинення зазначеного кримінального правопорушення підставою для застосування спеціальної конфіскації, а також заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб. Окрім цього, вносяться зміни до Кримінального процесуального кодексу України, якими підслідність щодо цього кримінального правопорушення визначається за слідчими органів безпеки, а також встановлюється можливість здійснення щодо нього спеціального досудового розслідування.

Слід зазначити, що запропонована модель криміналізації обходу санкцій містить декілька критичних зауважень та дискусійних моментів.

### **По-перше, розміщення норми про порушення вимог санкцій в системі Особливої частини КК.**

Так, вказану статтю пропонується розмістити у в Розділі I «Злочини проти основ національної безпеки України» Особливої частини КК, тобто родовим об'єктом кримінального правопорушення будуть основи національної безпеки України. У пояснювальній записці до законопроекту автори обґрунтовують таке розміщення виходячи з законодавчого визначення санкцій, які застосовуються з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави(39).

Однак, як бачимо, санкції можуть застосовуватись не лише з метою захисту національних інтересів. Окрім того, навіть можливість посягання на національні інтереси України, які визначені в Законі України «Про національну безпеку України» автоматично не свідчить про те, що відбувається посягання на основи національної безпеки в розумінні об'єкта охорони КК.

Як слушно зазначають науковці, національна безпека охоплює різноманітні сфери регулювання і практично всі напрямки державного управління, але при цьому тільки такий їх рівень, що захищає не будь-які, а життєво важливі (найважливіші) інтереси. Таким же самим чином, але вже стосовно норм КК, поняття «основ» у назві розділу I Особливої частини КК має обмежувальне значення і вказує на те, що *нормами цього розділу КК охороняються найбільш важливі відносини («ОСНОВИ ОСНОВ»)*(40).

---

(39) Закон України «Про санкції»

(40) Рубашенко М. А. Кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України : монографія. Харків: Право, 2016. С. 21.

Законом наразі визначений 31 конкретний вид санкцій і їх перелік не є вичерпний. Більшість з них, хоч і можуть нести загрозу національній безпеці, однак не здатні посягати на основи національної безпеки. Це стосується, наприклад, таких видів санкцій, як анулювання офіційних візитів, засідань, переговорів з питань укладення договорів чи угод; припинення культурних обмінів, наукового співробітництва, освітніх та спортивних контактів, розважальних програм з іноземними державами та іноземними юридичними особами тощо. Очевидно, що невиконання чи ухилення від вказаних санкцій об'єктивно не здатне заподіяти шкоду основам національної безпеки України.

Виходячи з цього, потрібно переглянути місце запропонованої норми в системі Особливої частини КК. Видається, що така стаття могла б бути розміщена, наприклад, у Розділі XV Особливої частини КК «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян», оскільки, фактично йдеться про перешкоджання управлінській діяльності органів державної влади, відповідальних за реалізацію санкційної політики.

### **По-друге, недоліки профільного законодавства щодо реалізації санкцій та занадто широка диспозиція.**

Диспозиція пропонованої статті має досить широкий характер, адже об'єктивна сторона правопорушення полягає у вчиненні суспільно-небезпечних діянь у вигляді 1) невиконання; 2) перешкоджанні виконанню; 3) ухилення від виконання спеціальних економічних та/або інших обмежувальних заходів (санкцій).

Натомість, регуляторне законодавство щодо застосування санкцій містить прогалини, колізії та інші недоліки, які об'єктивно не дозволяють ефективно реалізовувати обмежувальні заходи на практиці. За таких умов, практика реалізації вказаної кримінальної заборони буде ускладнена, а також створюються можливості для несправедливого притягнення до кримінальної відповідальності.

Таким чином, у випадку встановлення лише загальних ознак об'єктивної сторони кримінального правопорушення, потрібно аби регуляторне законодавство було чітким, недвозначним та дієвим.

Таким чином, у випадку встановлення лише загальних ознак об'єктивної сторони кримінального правопорушення, потрібно аби регуляторне законодавство було чітким, недвозначним та дієвим.

### **По-третє, недоліки запропонованих санкцій.**

Автори законопроекту пропонують застосовувати досить суворе покарання за вказане правопорушення, яке може не відповідати ступеню суспільної небезпечності діяння та вносити диспропорцію в існуючу систему покарань за кримінальні правопорушення.

---

(40) Рубашенко М. А. Кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України : монографія. Харків: Право, 2016. С. 21.

Так, простий склад, відображений у частині 1 запропонованої статті містить санкцію у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до семи років, а у найбільш кваліфікований, за частиною 5 - на строк від дев'яти до дванадцяти років. Це ж стосується і штрафів (за частиною 5 - до 60 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян). Зважаючи на кардинальну відмінність між різними видами обмежувальних заходів, а також "тяжкість" злочинів з подібними санкціями, запропоновані покарання видаються надмірними, особливо зважаючи, що така норма буде діяти не лише під час дії воєнного стану, а й після його припинення чи закінчення.

Отже, вбачається необхідним переглянути запропоновані покарання.

Оскільки зазвичай порушення санкцій пов'язане зі значними активами чи прибутками, доречним також буде розширити сферу застосування цивільної конфіскації без обвинувального вироку суду (non conviction based forfeiture) на злочинні активи, пов'язані з обходом санкцій. Це дозволить швидко та ефективно конфіскувати, наприклад, активи, які були отримані як дохід від обходу санкцій або які намагались вивезти з-під дії санкцій не чекаючи вироку суду в кримінальному провадженні. Наразі така процедура використовується в процесі конфіскації необґрунтованих активів та показала свою ефективність на практиці<sup>(41)</sup>.

**Загалом, питання виконання Україною "домашнього завдання" у вигляді криміналізації обходу санкцій давно назріле, тому ухвалювати відповідні зміни треба якнайшвидше. Водночас, необхідно прийняти збалансований акт, позбавлений юридичних недоліків та критичних моментів, котрі можуть негативно вплинути на правозастосування.**

Також важливо, щоб українська модель відповідальності за обхід санкцій була максимально наближена до регулювання країн-партнерів, зокрема ЄС та підходам визначеним у Директиві про порушення обмежувальних заходів. Це також є актуальним зважаючи на активні євроінтеграційні процеси в Україні.

Заслуговує на увагу можливість імплементації і в українське законодавство ідеї передачі активів та доходів, отриманих в результаті кримінального переслідування за обхід санкцій для компенсації завданих війною збитків. Таким чином, Україна покаже приклад, а конкретні рішення у цьому напрямку будуть дороговказом для інших держав як забезпечити наповнення Компенсаційного фонду та реальне відшкодування шкоди.

---

(41) Станом на червень 2023 року ВАКС ухвалив п'ять рішень про визнання активів необґрунтованими. Детальніше про цей інструмент читайте в аналітиці "Цивільна конфіскація необґрунтованих активів крізь призму захисту права власності". Джерело: <https://acrec.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/research.pdf>



## Висновки та рекомендації

① Повномасштабне вторгнення в Україну спровокувало посилення уже накладених на росію санкцій, кількість яких стала рекордною. Однак, обмежувальні заходи вичерпуються, в той час як бажання їх обійти лише зростає. Це актуалізує питання суворого дотримання уже накладених санкцій та закриття існуючих лазівок. Значним стимулом дотримання санкційної дисципліни та стримуючим фактором для тих, хто має намір порушити обмеження має стати суворота відповідальності за такі діяння.

Розуміючи це, країни-партнери демонструють тенденцію до зміни політики в питаннях обходу санкцій, зокрема встановлюють суворі кримінальні санкції для порушників та намагаються забезпечити невідворотність покарання.

① **Зважаючи на те, що обхід санкцій має зазвичай транскордонний характер (порушники використовують декілька юрисдикцій), необхідно уніфікувати законодавство щодо відповідальності за їх обхід на глобальному рівні, що закриє можливість використання юрисдикцій зі “слабким” покаранням та забезпечить належний рівень співробітництва. Також слід масштабувати підхід до обов'язку підсанкційних осіб самодекларування активів, а його порушення визнавати злочином з обходу санкцій та застосовувати спеціальну конфіскацію.**

② На протигагу загальному курсу посилення відповідальності за обхід санкцій у світі, Україна досі не виконала “домашнього завдання” та не криміналізувала такі діяння. Відповідний законопроект не рухається в Парламенті вже декілька місяців, крім того містить змістовні недоліки, які необхідно усунути, а текст доопрацювати.

① **Україна, як жертва війни повинна демонструвати іншим країнам приклад, зокрема й у боротьбі з випадками обходу санкцій. Задля цього необхідно ухвалити якісне та дієве законодавство, яке дозволить ефективно боротися з такими проявами використовуючи інструменти кримінально-правової репресії. При розробці такого законодавства слід врахувати загальні підходи держав-партнерів, гармонізувавши його, передусім з відповідними нормами ЄС, що значно сприятиме належному міжнародному співробітництву уповноважених органів правопорядку.**

③ Процес притягнення до відповідальності за обхід санкцій може супроводжуватись різними процедурами вилучення активів, наприклад спеціальної конфіскації предметів злочину чи цивільної конфіскації в межах кримінального провадження. Також, порушники сплачують штрафи за такі діяння. Оскільки усе це є фактично наслідком війни проти України, цілком справедливим буде використати ці надходження на ліквідацію наслідків агресії, а саме компенсацію завданої шкоди. Схожий підхід уже імплементовано в законодавство США та реалізується на практиці.

ⓘ **Рекомендуємо іншим державам-партнерам передбачити у законодавстві можливість передачі отриманих в процесі притягнення до відповідальності за обхід санкцій надходжень на компенсацію завданої шкоди, зокрема до Компенсаційного Фонду (після його створення). Понесені адміністративні та інші витрати можуть бути відшкодовані за рахунок цих надходжень, але не мають перевищувати передану в Фонд суму. Україна теж має закріпити таку можливість шляхом внесення відповідних змін до свого законодавства, зокрема бюджетного. Доречним буде для України та її партнерів поширити дію інституту цивільної конфіскації без обвинувального вироку суду (non conviction based forfeiture) на злочинні активи, пов'язані з обходом санкцій. Це дозволить швидко, ефективно та у законний спосіб вилучати такі активи з подальшим їх спрямуванням на компенсацію завданої агресією шкоди.**



**Публікація видана в межах  
проєкту "Компенсація Україні  
завданих збитків  
за рахунок агресора".  
Ознайомитись з ним**



**Глобальний  
Конфіскаційний трекер**

+38 (063) 763-85-09



office@izi.institute



izi.institute



